

جایگاه پیمانهای جمعی کار در حقوق ایران

منوچهر احمدی

چکیده:

در زمان قبل از ایجاد حقوق کار، تجربه‌ای از دوره حقوق کار فردی (کارفرمایی)، حقوق کار دولتی و حقوق کار جمعی که شامل آزادی قراردادی، نظم و عناصر روابط جمعی می‌شد، مورد بررسی قرار می‌گرفت.

پیمان دسته جمعی که از مهمترین این موضوعات بود به عنوان یک فرایند بعد از آزادی اتحادیه‌های کارگری شکل گرفت که به طور قابل ملاحظه‌ای در بهبود حقوق کار تاثیر گذاشت. خصوصیت مهم این گونه پیمان‌ها در ساختار ویژه آنها است که به عنوان یک قانون عمل می‌کنند (به عبارت دیگر این پیمانها تمامی افرادی را که در انعقاد پیمان شرکت نداشته‌اند، شامل می‌شود). یک طرف این گونه پیمان‌ها ضرورتاً سازمانهای کارگری یا نمایندگان کارگران می‌باشد و طرف دیگر این پیمان‌ها کارفرما (یا یک سازمان کارفرمایی) می‌باشد.

به علاوه برای ایجاد هر پیمان دسته جمعی علاوه بر ویژگی‌های عمومی (مثل آزادی تشکل‌ها و شناسایی سندیکاها) یک سری ویژگی‌های فردی نیز لازم است.

در مورد ماهیت پیمان دسته جمعی سه نظریه وجود دارد که شامل نظریه قراردادی، نظریه آیین‌نامه‌ای و ترکیبی از این دو نظریه (نظریه مختلط) می‌باشد.

در بعضی از نظام‌های حقوقی (مثل نظام‌های لیبرالیستی) حق مداخله دولت در امور اجتماعی و اقتصادی به عنوان نماینده جامعه کمرنگ شده و مقررات مربوط به شرایط کار به وسیله مذاکرات جمعی در قالب پیمانهای دسته جمعی شکل گرفته است و دولت فقط به عنوان ناظر مداخله می‌کند.

پیمانهای دسته جمعی با توجه به محتوا و موضوعاتی که در بر دارد از کشوری به کشور دیگر متفاوت است. اما در حقوق کار از لحاظ سلسله مراتب، پیمان دسته جمعی در بالاترین مکان قرار دارد و بسیار مؤثر می‌باشد به شرطی که طرفین قرارداد در آن پیمان شرکت داشته باشند. پیمانهای دسته جمعی از دو جهت در توسعه حقوق کار مؤثر هستند، از یک طرف پیمان بر قراردادهای فردی کار تاثیر می‌گذارد (چرا که در قراردادهای انفرادی کار که کارفرما قبل و یا بعد

از پیمان منعقد می‌کند مقررات پیمان جمعی لازم‌الاجتماع است) و از طرف دیگر پیمان جمعی بر ایده قانونگذاران در فرایند قانونگذاری تاثیر به‌سزایی دارد.

در پیمانهای جمعی به خاطر آن اعتمادی که کارگران به اتحادیه‌های کارگری پیدا می‌کنند کارگران از استقلال کافی برخوردار می‌شوند و در نتیجه تعادل لازم بین کارگر و کارفرما برقرار می‌شود. بنابراین پیمان دسته جمعی به یکنواخت کردن شرایط کار و قانونمند کردن حقوق کارگران کمک می‌کند. همچنین این پیمانها باعث ایجاد تفاهم متقابل و مشارکت جمعی در تولید و بهبود شرایط اقتصادی کارگران می‌شود.

پیمان جمعی وسیله‌ای برای جلوگیری از ایجاد تنش در روابط صنعتی و باعث ایجاد رفاه اجتماعی افراد زیادی از جامعه می‌شود.

در ایران علی‌رغم پیش‌بینی قانون کار به خاطر عدم وجود سازمان‌های کارگری قوی، پیمانهای دسته جمعی آنطور که بایسته و شایسته است توسعه پیدا نکرده است.

واژه های کلیدی: پیمان های دسته جمعی کار - حقوق ایران - سازمان‌های کارگری - سازمان‌های کارفرمایی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی